

ISSN 2181-6883

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

1-son (2020-yil, fevral)

Jurnal 2001-yildan chiqa boshlagan

Buxoro – 2020

PEDAGOGIK MAHORAT

Ilmiy-nazariy va metodik jurnal

2020, № 1

Jurnal O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi OAK Rayosatining 2016-yil 29-dekabrda qarori bilan **pedagogika** va **psixologiya** fanlari bo'yicha dissertatsiya ishlari natijalari yuzasidan ilmiy maqolalar chop etilishi lozim bo'lgan zaruriy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

Jurnal 2001-yilda tashkil etilgan.

Jurnal 1 yilda 6 marta chiqadi.

Jurnal O'zbekiston matbuot va axborot agentligi Buxoro viloyat matbuot va axborot boshqarmasi tomonidan 2016-yil 22-fevral № 05-072-sonli guvohnoma bilan ro'yxatga olingan.

Muassis: Buxoro davlat universiteti

Tahririyat manzili: O'zbekiston Respublikasi, Buxoro shahri Muhammad Iqbol ko'chasi, 11-uy

Elektron manzil: ped_mahorat@umail.uz

TAHRIR HAY'ATI:

Bosh muharrir: Adizov Baxtiyor Rahmonovich – pedagogika fanlari doktori, professor

Bosh muharrir o'rinbosari: Navro'z-zoda Baxtiyor Negmatovich – iqtisod fanlari doktori, professor

Mas'ul kotib: Hamroyev Alijon Ro'ziqulovich – pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Xamidov Obidjon Xafizovich, iqtisod fanlari doktori

Begimqulov Uzoqboy Shoyimqulovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudov Mels Hasanovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Ibragimov Xolboy Ibragimovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Choriyev Abdushukur Choriyevich, pedagogika fanlari doktori, professor

Yanakiyeva Yelka Kirilovna, pedagogika fanlari doktori, professor (N. Rilski nomidagi Janubiy-G'arbiy Universitet, Bolgariya)

Qahhorov Siddiq Qahhorovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Mahmudova Muyassar, pedagogika fanlari doktori, professor

Barotov Sharif Ramazonovich, psixologiya fanlari doktori, professor

Jabborov Azim Meyliqulovich, psixologiya fanlari doktori, professor

Sunnatova Ra'no Izzatovna, psixologiya fanlari doktori, professor

Kozlov Vladimir Vasilyevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Yaroslavl davlat universiteti, Rossiya)

Morogin Vladimir Grigoryevich, psixologiya fanlari doktori, professor (Xakassiya davlat universiteti, Rossiya)

Belobrikina Olga Alfonsasovna, psixologiya fanlari nomzodi, professor (Novosibirsk davlat pedagogika universiteti, Rossiya)

Chudakova Vera Petrovna, psixologiya fanlari nomzodi (Ukraina pedagogika fanlari milliy akademiyasi, Ukraina)

Tadjixodjayev Zokirxo'ja Abdusattorovich, texnika fanlari doktori, professor

Amonov Muxtor Raxmatovich, texnika fanlari doktori, professor

O'rayeva Darmonoy Saidjonovna, filologiya fanlari doktori, professor

Axmedova Shoira Ne'matovna, filologiya fanlari doktori, professor

Durdiyev Durdimurod Qalandarovich, fizika-matematika fanlari doktori, professor

Hayitov Shodmon Axmadovich, tarix fanlari doktori, professor

To'rayev Halim Hojiyevich, tarix fanlari doktori, professor

Mirzayev Shavkat Mustaqimovich, texnika fanlari doktori, professor

Mahmudov Nosir Mahmudovich, iqtisod fanlari doktori, professor

Bo'taboyev Muhammadjon To'ychiyevich, iqtisod fanlari doktori, professor

Bo'riyev Sulaymon Bo'riyevich, biologiya fanlari doktori, professor

Olimov Shirinboy Sharopovich, pedagogika fanlari doktori, professor

Qahhorov Otabek Siddiqovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Qosimov Fayzullo Muhammedovich, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Jumayev Ulug'bek Sattorovich, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО

Научно-теоретический и методический журнал

№ 1, 2020

Журнал включен в список обязательных выпусков ВАК при Кабинете Министров Республики Узбекистан на основании Решении ВАК от 29 декабря 2016 года для получения учёной степени по **педагогике** и **психологии**.

Журнал основан в 2001г.

Журнал выходит 6 раз в год

Журнал зарегистрирован Бухарским управлением агентства по печати и массовой коммуникации Узбекистана.

Свидетельство о регистрации средства массовой информации № 05-072 от 22 февраля 2016 г.

Учредитель: Бухарский государственный университет

Адрес редакции: Узбекистан, г. Бухара, ул. Мухаммад Икбол, 11.

e-mail: ped_mahorat@umail.uz

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

Главный редактор: Адизов Бахтиёр Рахманович – доктор педагогических наук, профессор

Заместитель главного редактора: Навруз-заде Бахтиёр Нигматович – доктор экономических наук, профессор

Ответственный редактор: Хамраев Алижон Рузикулович – кандидат педагогических наук, доцент

Хамидов Обиджон Хафизович, доктор экономических наук

Бегимкулов Узакбай Шаимкулович, доктор педагогических наук, профессор

Махмудов Мэлс Хасанович, доктор педагогических наук, профессор

Ибрагимов Холбой Ибрагимович, доктор педагогических наук, профессор

Чориев Абдушукур Чориевич, доктор педагогических наук, профессор

Янакиева Елка Кириловна, доктор педагогических наук, профессор (Болгария)

Каххаров Сиддик Каххарович, доктор педагогических наук, профессор

Махмудова Муяссар, доктор педагогических наук, профессор

Баратов Шариф Рамазанович, доктор психологических наук, профессор

Джаббаров Азим Мейликулович, доктор психологических наук, профессор

Суннатова Рано Иззатовна, доктор психологических наук, профессор

Козлов Владимир Васильевич, доктор психологических наук, профессор (Ярославль, Россия)

Морогин Владимир Григорьевич, доктор психологических наук, профессор (Абакан, Россия)

Белобрыкина Ольга Альфонсасовна, кандидат психологических наук, профессор (Новосибирск, Россия)

Чудакова Вера Петровна, PhD (Психология) (Киев, Украина)

Таджиходжаев Закирходжа Абдусаттарович, доктор технических наук, профессор

Аманов Мухтор Рахматович, доктор технических наук, профессор

Ураева Дармоной Саиджановна, доктор филологических наук, профессор

Ахмедова Шоира Негматовна, доктор филологических наук, профессор

Дурдыев Дурдыемурад Каландарович, доктор физико-математических наук, профессор

Хайтов Шадман Ахмадович, доктор исторических наук, профессор

Тураев Халим Хаджиевич, доктор исторических наук, профессор

Мирзаев Шавкат Мустакимович, доктор физико-математических наук, профессор

Махмудов Насыр Махмудович, доктор экономических наук, профессор

Бутабоев Мухаммаджон Туйчиевич, доктор экономических наук, профессор

Буриев Сулаймон Буриевич, доктор биологических наук, профессор

Олимов Ширинбай Шарапович, доктор педагогических наук, профессор

Каххаров Отабек Сиддиқович, доктор философии по экономическим наукам (PhD), доцент

Касимов Файзулло Мухаммедович, кандидат педагогических наук, доцент

Жумаев Улугбек Саттарович, кандидат психологических наук, доцент

PEDAGOGICAL SKILLS

The scientific-theoretical and methodical journal

1, 2020

The journal is submitted to the list of the scientific journals applied to the scientific dissertations for **Pedagogic** and **Psychology** in accordance with the Decree of the Presidium of the Ministry of Legal office of Uzbekistan Republic on Regulation and Supervision of HAC (The Higher Attestation Commission) on December 29, 2016.

The journal is published 6 times a year

The journal is registered by Bukhara management agency for press and mass media in Uzbekistan.
The certificate of registration of mass media № 05-072 of 22 February 2016

Founder: Bukhara State University

Publish house: Uzbekistan, Bukhara, Muhammad Ikbol Str., 11.
e-mail: ped_mahorat@umail.uz

EDITORIAL BOARD:

Chief Editor: Ph.D. of Pedagogy, Prof. Bakhtiyor R. Adizov. **Deputy Editor:** Ph.D. of Economics, Prof. Bakhtiyor N. Navruz-zade. **Editor:** Ph.D., Asst. Prof. Alijon R. Khamraev

Doctor of Economics Sciences Obidjan X. Xamidov
Ph.D. of Pedagogical Sciences, Prof. Uzakbai Sh. Begimkulov
Ph.D. of Pedagogical Sciences, Prof. Mels Kh. Mahmudov
Ph.D. of Pedagogical Sciences, Prof. Holby I. Ibrahimov
Ph.D. of Pedagogical Sciences, Prof. Abdurashid Ch. Choriev
Ph.D. of Pedagogical Sciences, Prof. Yelka K. Yanakiyeva (Bulgaria)
Ph.D. of Pedagogical Sciences, Prof. Siddik K. Kahhorov
Ph.D. of Pedagogical Sciences, Prof. M. Mahmudova
Ph.D. of Psychology, Prof. Sharif R. Baratov
Ph.D. of Psychology, Prof. Azim M. Jabbarov
Ph.D. of Psychology, Prof. Rano I. Sunnatova
Ph.D. of Psychology, Prof. Vladimir V. Kozlov (Yaroslavl, Russia)
Ph.D. of Psychology, Prof. Vladimir G. Morogin (Abakan, Russia)
Ph.D. of Psychology Sciences, Prof. Olga A. Belobrikina (Novosibirsk, Russia)
Ph.D. of Psychology, Vera P. Chudakova (Kiev, Ukraina)
Ph.D. of Technical sciences, Prof. Shavkat M. Mirzaev
Ph.D. of Technical sciences, Prof. Mukhtor R. Amanov
Ph.D. of Technical sciences, Prof. Zakirkhodja A. Tadjikhodjaev
Ph.D. of Philology, Prof. Darmon S. Uraeva
Ph.D. of Philology, Prof. Shoira N. Akhmedova,
Ph.D. of Physical and Mathematical Sciences, Prof. Durdimurod K. Durdiev
Ph.D. of Historical Sciences, Prof. Shadman A. Khaitov
Ph.D. of Historical Sciences, Prof. Halim H. Turaev
Ph.D. of Economics, Prof. Nasir M. Mahmudov
Ph.D. of Economics, Prof. Mukhammadjon T. Butaboev
Ph.D. of Biological Science, Prof. Sulaymon B. Buriev
Ph.D. of Pedagogical Science, Prof. Shirinboy Sh. Olimov
Ph.D. doctor of philosophy in economics Otabek S. Kahhorov
Ph.D. of Pedagogical Sciences, Prof. Fayzullo M. Kasimov
Ph.D. of Psychology Sciences, Prof. Ulugbek. S. Jumaev

МУНДАРИЖА

МЕҲМОНЛАРИМИЗ.....	7
О.С.Қаҳҳоров. Олий таълим муассасалари фаолияти самарадорлигини бошқариш йўналишлари	7
ПЕДАГОГИКА ВА ПСИХОЛОГИЯ	15
Ш.Х.Самиева, Т.В.Бутко. Научные тенденции в развитии творческого и креативного потенциала молодежи	15
Х.И.Ибраимов, Н. Ғозиева Олий таълим муассасалари талабаларида толерант хулқ-атвори ривожлантиришнинг айрим назарий ва амалий масалалари.....	21
Н.И.Джумаева Вопросы развития познавательного интереса студентов в процессе преподавания русского языка.....	27
А.Ж.Айназарова. Из истории развития воспитательных систем детских оздоровительных лагерей и их положение на современном этапе	33
Ш.Нарзиев. Эффективность интерактивной игры в развитии знаний студентов	40
А.Султонов. Ўқувчиларда миллий ғояни шакллантириш ижтимоий зарурият сифатида	45
А.Нусратов. XVI-XVII асрларда Бухоро хонлигида мактаб, тарбия ва педагогик фикрлар тараққиёти.....	50
Н. Н. Миржанова. Профессиональная компетентность учителя технологии.....	55
О.Муҳидова. Компетенциявий ёндашув асосида бўлажак технология фани ўқитувчиларини тайёрлаш тизимини такомиллаштириш.....	57
О.А.Ҳамидов. Ахборот - таълим муҳити шароитида олий таълим муассасаларида меҳнат муҳофазаси фани бўйича мультимедияли ўқитиш воситаларининг педагогик масалалари	61
Ш. Ф.Давронова. Таълим сифатини таъминлашда масофавий технологиялардан фойдаланиш имкониятлари	65
С.И.Камбарова. Қадриятлар – ахлоқий-эстетик тарбия омили сифатида	73
Н.Ачилов. Баркамол авлод тарбиясида ҳақимия таълимотининг ўрни	80
А.І.Kudratova. Zamonaviy ta’lim tizimida funksional savodxonlik masalasi	83
О. R.Ortiqov Bo’lajak o’qituvchilarda mafkuraviy immunitetni rivojlantirish.....	86
ИҚТИСОДИЙ ТАЪЛИМ	92
А.З.Тожихўжаев. Акциядорлик жамиятларда корпоратив бошқарувни такомиллаштириш ва самарадорлигини ошириш.....	92
ТИЛ, АДАБИЁТ ВА ХОРИЖИЙ ТИЛЛАР	95
L.Jalilova, Y.Mokhina A sense of humor as an essential component of pedagogical optimism	95
В.Т.Бабаева. Мақолларнинг таълим жараёнидаги ўрни.....	100
М.Ҳ.Давлатова. Аспектуалликнинг таркибий-семантик модели	104
Г.А.Исаева, Л.А.Туйлиева. Использование инновационных технологий (технологии метода проектов) в обучении русскому языку как иностранному	107
И.М.Тўхтаров, Ш.И. Турдиалиева. Педагог маҳоратнинг нутқий талаблари	112
АНИҚ ВА ТАБИИЙ ФАҢЛАРНИ ЎҚИТИШ МЕТОДИКАСИ.....	117
С.Қ.Қаҳҳоров, М.И.Даминов, Ю.Жамилов. Ўқувчиларнинг муқобил энергияга оид компетенцияларини шакллантиришда дастурий таълим воситаларидан фойдаланиш	117
Т.Ҳ.Расулов, З.Е.Мустафоева. Математика фанларини ўқитишда мустақил таълимнинг ўрни	119
Ч.Қ.Хайруллаев. Тиббий кимё фанини ўқитишнинг устувор йўналишлари	125
Г. Кадирова. Ўқувчиларнинг кимё фанига оид компетенцияларини шакллантириш.....	128
Д.С.Рўзиева. «Ёруғлик қонунлари» мавзуси бўйича мультимедияли маърузаларда компьютер технологияларидан фойдаланиш	133
N.N.Doniyorov. Matematika fanidan sinfdan tashqari ishlarni tashkil qilish va o’tkazish	138
МУСИҚА ТАЪЛИМИ ВА ТАСВИРИЙ САНЪАТ	141
Д.И.Мамурова. “Винт чизиғи” мавзусини ўтишда AutoCAD дастуридан фойдаланиб дарс самарадорлигини ошириш.....	141
С.С. Азимов. Бўлажак тасвирий санъат ўқитувчисини тайёрлашда касбий фанларни ўқитиш методикасини такомиллаштириш	145

С.И.Камбарова¹

Мазкур мақолада ёши авлод камолотида мустақил мутолаанинг ўрни, ўқувчиларда китоб мутолааси орқали таҳлил малакасини шакллантириши масалалари ёритилади. Шунингдек, ўзбекона урф-одат ва расм-русумлар (никоҳ тўйи, совчилик, нон ушатар, фотиҳа қилиши, куёв чорлар, келин-куёвлик даври, куёв товоқ, ойна кўрсатар, оёқ босди, келин салом, юз очди), миллий либослар (эркаклар дўпписи), халқ амалий санъати намуналари (палак, ойнахалта), Хайит байрами ва мавсумий маросимлар (аргимчоқ учиси, бойчечак сайли)ни Тоғай Мурод ижоди мисолида ўрганишининг ўқувчилар маънавияти ва бадиий-эстетик тафаккурини юксалтиришидаги аҳамияти ҳақида сўз юритилади.

Калит сўзлар: мустақил мутолаа, таҳлил, анъана, қадрият, тўй, либос, дўппи, палак, сўзана.

В данной статье освещаются вопросы о роли самостоятельного чтения в совершенствовании молодого поколения, посредством чтения формирование у учеников навыков анализа, рассуждения. А также, речь идет о значении в повышении нравственности, творческо-эстетического мышления учеников изучения узбекских традиций, обычай и обрядов (никоҳ тўйи (свадьба), совчилик (сватовство), нон ушатар (разламование хлеба), фотиҳа қилиши (сосватать), куёв чорлар (звать зятя), келин-куёвлик даври (период жениха и невесты), куёв товоқ (блюдо или чаша жениха), ойна кўрсатар (показание зеркала), оёқ босди (наступить на ногу), келин салом (Салам невесты), юз очди (открытие лица)), национальных нарядов (мужская тюбетейка), образцов народного рукодельного искусства (палак (палак), ойнахалта (мешок зеркала)), праздника Хайит и сезонных церемоний на примере творчества Тоғая Мурада.

Ключевые слова: самостоятельное чтение, анализ, традиции, ценности, свадьба, наряд, тюбетейка, палак, сюзане.

This article covers questions about the role of independent reading in improving the younger generation, through reading the formation of students ' skills of analysis and reasoning. And also, we are talking about the importance in enhancing the moral, creative and aesthetic thinking of the students studying Uzbek traditions, customs and ceremonies (Nico tee (wedding), saucily (matchmaking), non ushatar (razumevanje bread), fotia Pich (to marry off), Cueva of collar (call son), Kelin-cevlik devri (the period of the bride and groom), Cueva Tova (a dish or bowl of the groom), oyna crater (reading mirrors), OE body (come on foot), Kelin Salom (bride's-Salam), SW of ocdi (opening face)), national costumes (men's skullcap), folk handmade art (Palak (Palak), oinakhalta (mirror bag)), Hayit holiday and seasonal ceremonies on the example of creativity Toga Murad.

Key words: independent reading, analysis, traditions, values, wedding, outfit, skullcap, palyak, suzane.

Ўзбек адабиётида ўз услуби ва ўз овозига эга ижодкорлардан Тоғай Муроднинг аждодлар бадиий тафаккури сарчашмаси – миллий қадриятлар, фольклор дурдоналари билан ижодий озиклантирилган асарлари бетақдор халқчиллиги билан ажралиб туради. Жумладан, “Юлдузлар мангу ёнади”, “От кишнаган оқшом”, “Отамдан қолган далалар”, “Ойдинда юрган одамлар” каби асарлари халқона қадриятлар юксак даражада акс эттирилганлиги билан китобхонни ўзига жалб этади. Чунончи, унинг “Ойдинда юрган одамлар” кассаси қахрамонлар характери, турмуш тарзи мисолида миллат руҳияти ва дунёқарашини ёритишда азалий удумлар, халқ ижодиёти намуналаридан фойдаланганлиги билан диққатга сазовор.

Тоғай Мурод ижодини, хусусан, “Юлдузлар мангу ёнади” кассасидан бобларни ўрганиш умумий ўрта таълим мактаблари 6-синф “Адабиёт” ўқув дастурида режалаштирилган бўлиб, ўқувчилар ўзбек кураши, Сурхон воҳаси полвонларининг маънавий қиёфалари, халқнинг турмуш тарзи, орзу-интилишлари билан яқиндан танишиш имконига эга бўладилар [8; 92-б.].

Адибнинг ўқув дастурида ўрганилиши режалаштирилмаган бошқа асарлари юзасидан алоҳида машғулотлар ташкил этилиши мутолаа воситасида ўқувчиларнинг ўзбек халқи маданияти, миллий қадрият ва анъаналарига бўлган қизиқишларини орттиришга замин яратади. Бинобарин, мустақил мутолаага асар тавсия қилиш ва машғулотларни ташкил этишда таълимнинг узвийлигини белгилаш имконини берувчи концептуал тамойилга ёндашмоқ мақсадга мувофик. Бунда айнан бир ёзувчи ижоди таълимнинг турли босқичларида ғоявий-бадиий мундарижаси, тасвир услубининг ўзига

ПЕДАГОГИКА ВА ПСИХОЛОГИЯ

хослиги, образлар тизими, шунингдек, жанрий хусусиятлари ва композицион тузилиши аста-секин мураккаблаштирган ҳолда тақдим этилиши мумкин.

Ўқувчиларнинг шахсий кузатишлари, ҳаётий тажрибалари ва ёш хусусиятиларидан келиб чиқиб, умумий ўрта таълим мактабларининг 11-синфида адибнинг “Ойдинда юрган одамлар” қиссаси мустақил ўқишга тавсия этилиши ўзбек халқининг асрлар давомида шаклланган қадриятлари ва маданияти ҳақидаги тасаввурларини шакллантиришда долзарб аҳамиятга эга.

Асарни ўрганиш йўлини танлаш ўқувчиларнинг билим даражаси, таҳлил тажрибаси, кўзланган мақсад, ўрганилаётган мавзунинг адабиётшунослик нуқтаи назаридан долзарблиги сингари масалаларнинг бутун бир мажмуаси билан асосланади. “Ўқиш муаммоси, китобхонликни, китобхон маънавий оламини шакллантириш муаммоси ҳанузгача энг долзарб илмий муаммо бўлиб қолар экан, – деб ёзади рус олимаси О.Ю.Богданова, – методика фанида бадиий матнни яхлит идрок этишни, уни чуқур шарҳлашни, ёзувчи поэтикасини англашни таъминлайдиган иш усулларига устунлик бериш давом этаверади. Адабий таълимдаги асосий компонент асарни ўқиш ва ўрганиш, уни шарҳлаш дейилиши тасодифий эмас” [1; 13-б.].

Таҳлил усулларини танлаш осон иш эмас. У кўпроқ адабий турга боғлиқ. Лирика эпик асарга, драма эпосга қараганда турлича таҳлил усулларини тақозо этади. Таҳлил “...бадиий матнни ўқиш жараёнида ўқитувчининг изоҳи шаклида ҳам, асарни деталлаштириб кўздан кечириш шаклида ҳам, қахрамонларни тавсифлаш ёки тасвирий ифода воситаларини аниқлаш шаклида ҳам бўлиши мумкин... Чуқур маънодорлик адабий таҳлилнинг энг биринчи ва асосий шартидир. Таҳлилнинг ҳамиша маълум мақсадга қаратилиши унинг шакли ва мазмунини белгилайди” [6; 21-б.].

Таҳлил асарни тушуниб ўқишни, мутолаа жараёнида китобхон қалбида ранг-баранг туйғулар уйғотиш ва эмоционал кайфиятни янада жонлантиришни ҳамда ижодкор мақсадини матндан ажратмаган ҳолда ёритиш вазифаларини адо этади. Таниқли методист Қ.Йўлдошевнинг фикрича, мукамал ва тугал таҳлилнинг бўлиши мумкин эмаслиги, унинг шахсий мулоҳаза характерида бўлиши, санъат ҳодисаларига борлиқнинг нусхаси сифатида қараш нотўғрилиги, тизимлилик, тарихийлик ва эстетик асосларнинг устуворлиги бадиий таҳлил таянадиган асосий тамойиллар сирасига киради ва амалда шу асосда иш кўрилса, кўзланган натижа кафолатланади [9; 54–60-б.]. Шу боис таҳлил босқичларини қуйидагича белгилаш мумкин:

- белгиланган вақт мобайнида қисса матнининг тўлиқ мутолаа қилиниши;
- таълим мақсадларига эришишда вазифалар пухта белгиланиши;
- махсус топшириқлар тизими ишлаб чиқилиши;
- асарда тасвирланган удумлар тарихи, мазмун-моҳияти билан танишиб чиқилиши;
- ўзбек миллий либослари ва амалий санъат намуналарига доир видеотасвирлар тайёрланиши;
- ўзбек маросимларига ишланган фильмлардан лавҳалар асосида слайдлар тайёрланиши;
- синф хонаси палак, сўзана, қуроқ, кашталанган белбоғлар билан шарқона услубда безатилиши;
- миллий матолар ва либослардан кўргазма ташкил этилиши ҳамда юқорида қайд этилган усуллар ўз ўрнида қўлланилиши ва ҳоказо.

Асарни ўрганиш жараёнида ўқувчилар удум ва анъаналар инсон бадиий тафаккури, энг асосийси, турмуш тарзининг юксак ифодаси эканлигини англаб етишлари муҳим ҳисобланади. Таниқли методист А.Зуннуновнинг таъкидлашича, “Ўқувчида ҳаётни, ҳаётий воқеа-ҳодисаларни билиш, одамлар ва уларнинг руҳиятини англашга эҳтиёж туғилиши билан адабиётни англашга кизиқиш пайдо бўлади. Ўқитувчи бадиий асарни ўқитиш орқали ўқувчиларда пайдо бўлган ана шу кизиқишни ривож топтиради, уларни санъат оламига олиб киради, ёши, билим даражасини олган ҳолда, бадиий дидини ўстиради” [2; 87-б.].

Машғулот аввалида ўқувчилар диққатига ақиқа, бешик, суннат, мучал ва никоҳ тўйлари билан алоқадор расм-русумлар акс эттирилган фильмлардан тайёрланган панорамик тасвирлар ҳавола этилади. Ишчанлик вазияти шу тариха ҳосил қилинганидан сўнг қиссани матнга боғлаб таҳлил қилишга киришилади.

Ўқувчи матн билан мулоқотга киришган дастлабки дақиқалардан бошлаб уни чуқурроқ тушуниш сари қадам қўяди. “Матн мазмунини тушуниш эстетик кечинмалар билан бирлашиб, аналитик-синтетик фаолиятни ифода этади, бадиий идрокка туташади. Ўқувчи асар мазмунини тушуниб ўқишга ҳаракат қилганда, ўзи эса олиб қолаётган нарсаларнинг аниқ бўлишига интилади. Бадиий идрок жараёни келиб қўшилганда эса мазмун муайян ўзгаришлар билан қабул қилинади. Адабий тайёргарлик кўраётган ўқувчи аста-секин ана шу даражани эгаллай бошлайди” [3; 29-б.].

Асар мазмун-моҳияти мантикий тафаккур, эмоциялар уйғунлигида адабий матн жозибаси ва нафосатини туйиш, ахлоқий тарбия таъсирини англаш самараси ўлароқ ўзлаштирилади. “Аслида китобхон ҳам ёзувчи сингари ижодкор, – деб ёзади С.Матчонов. – У асар мутолааси жараёнида

муаллиф фаолиятини такрорлаш йўлидан боради. Ёзувчи ижодининг мураккаблиги шундаки, у хаёлида туғилган гоёни адабий қаҳрамонларнинг хатти-ҳаракати, курашлари мисолида конкретлаштиради, китобхон унга тескари – адабий қаҳрамон хатти-ҳаракати, курашлари тасвиридан умумий хулосалар чиқариш йўлини тутади” [6; 49–50-б.].

Таҳлилнинг дастлабки босқичида ўқувчилар эътибори фарзандсизлик муаммоси қисса сюжетида мустаҳкам ўрин эгаллаши, асар қаҳрамонлари Қоплонбек ва Оймомонинг йиллар давомида фарзанд кутиб, сабр-бардошлари ҳаёт оташларида тобланганлиги, қаҳрамонлар турмуш тарзи мисолида ўзбек удумларининг бетакрор ва яхлит композицияси яратилганлигига қаратилиши мақсадга мувофиқ.

Таҳлил мақсади бу жуфтликнинг никоҳ тўйлари дебوحаси – анъанавий **совчилик** удумига эътибор қаратишдан бошланишини тақозо этади. Ёзувчи барча таомилларнинг ўз ўрнида адо этилиб, киз томоннинг розилиги олингач, совчиларнинг **белқарс** ўраб қайтишига алоҳида урғу беради. Ўзбекларда ёшларнинг унаштирилганлиги элга **“Нон ушатар”** маросимини ўтказиш орқали билдирилади. Келин-куёв азиз неъмат каби эъзозлансин, насибалари бутун бўлсин, қўша қарисин деган эзгу ниятда бир жуфт нон синдирилади. Қиссада ўктам йигит Қоплонбекнинг сулув киз Оймомо билан унаштирилиши миллат маънавиятининг ёрқин кўзгуси мисолида қаламга олинади.

Нонни фақат бир никоҳли одам синдириши маросимнинг қатъий шартларидан саналиши, тўйга етказсин дея ўртасидан тенг иккига бўлинган нондан даврадагиларга ва келин-куёвга ҳам бир бурдадан улашиб чиқилиши, куёв томондан кизниқига **фотиҳа тўйи** (қўй, ёғ, гуруч, мева-чева ва қанд-курслар), бир муддат ўтиб **тўққиз-тўққиз** (қўйлак, кўрпа-тўшак тикиш учун мато ва пахта) юборилишига оид тасвирлар халқ удумларининг ижтимоий моҳияти теранлигидан далолат беради.

Барча замонларда ҳам келин-куёвнинг иззат-икромни билиши, ўз кадр-қимматини сақлаши кишилар диққат-эътиборида бўлган. Илгарилари, жумладан, Хоразмда келин камида бир йилгача қайнота-қайнонасига юзини кўрсатмай юрган бўлса, куёв ҳам ўз навбатида **“Куёв чорлар”** гача келиннинг яқинларига рўбарў келмасликка ҳаракат қилган. Ориятли йигитлар уятга қолмаслик учун турли синовларга пухта ҳозирлик кўришган. Қаҳрамонимиз Қоплонбек ҳам қайлиғининг қариндошлари олдида одоб сақлайди, улардан узоқроқ юришга, давраларда юзма-юз ўтирмасликка, кўзларига тик қарамаслик удумига амал қилади.

Келин-куёвлик даври Қоплонбек тимсолидаги ўзбек йигитларида ёшлиқдан шакллантирилган андиша, ғурур, ор-номус каби ахлоқий сифатларни имтиҳон қилади. Белгиланган кун келиб таклиф этилган қизлар Оймомонинг, йигитлар эса Қоплонбекнинг уйларига йиғилишади. Таомилга кўра, келин тарафидан **“Куёв товоқ”** – махсус тайёрланган тансиқ таомлар ҳамда дамланган палов қозони билан куёв жўраларга жўнатилади. Қуда томон овқатларни тановул қилиб бўлишгач, келинга аталган ўз совға-саломларини олишиб, кизниқига келишади. Ёшлар ўйин-кулгу билан нишонлаган **“Бозор кечаси”** тантанасига энг масъулиятли ва ҳаяжонли **“Никоҳ ўқиш”** маросими уланиб кетади.

Қоплонбек ва Оймомога никоҳ ўқилади. Келин-куёв умрбод бирга бўлишсин, ҳеч қачон ажрашиб кетмасин деган мақсадда никоҳ ўқишиш жараёнида ўғлининг елкасига ёпилган беқасам тўн устидан онаси учлари тугилмаган ип ўтказилган игнани ўтказиб-ўтказиб олади. Фарзандининг ували-жували, ризқ-рўзли бўлиш истагини эса Қоплонбек боши узра бир ҳовуч буғдой уруғларини сочиш орқали адо этади.

Таҳлилининг навбатдаги босқичида келин-куёвнинг бир-бирларига умрбод вафодор ёр бўлиш, ўғил-қизлари кўп бўлишини истаб қилган аҳдлашувлари ҳамда вояга етказган ота-оналарига миннатдорчилик рамзи бўлган **“Ойна кўрсатар”** удумига урғу берилади:

“Ит гириллатар, Кампир ўлди, Соч сийпатар, Қўл ушлатар бўлди.

Ойна кўрсатар баридан-да завқли бўлди, баридан-да гаитли бўлди!

Кайвони аёл келин-куёвга ойна тутди. Келин-куёв юзларини ойнадан олиб қочди. Келин қараса, куёв қарамади, куёв қараса, келин қарамади!

Кайвони аёл келин-куёв бошини ёнма-ён ушлади. Юзларини ойнага қаратиб турди. Бир-бири билан айтишмаганларига-да қўймади!

Куёв келин акси билан, келин куёв акси билан пичирлашиб айтишди...” [7; 228-б.]

Шу ўринда ўқувчилар эътиборини “Оёқ босди” удумига қаратиш орқали ёшларда, хусусан, йигитларда эркак киши жуфтнинг оёғини босган кунидан бошлабоқ унинг ҳаётига масъуллигини ўз зиммасига олиши билан боғлиқ бурч, дахлдорлик ҳислари ҳам шакллантирилиши кўзда тутилади.

“Оёқ босди” – шундай қизиқарли удумлардан биридир. Гўшангада келин ёки куёвдан қайсиниси биринчи бўлиб жуфтнинг оёғини босиб олса, ўша оилада умр бўйи устун бўлади, деб ҳисобланган. Бу удумни эпчиллик ва чаптастлик билан адо этган Қоплонбек жўралари томонидан голиб саналади.

ПЕДАГОГИКА ВА ПСИХОЛОГИЯ

Илгарилари куёвниги олиб кетилаётган келиннинг йўлини ҳали уйланмаган йигитлар арқон ёки таёқлар билан тўсиб қўйиш одати бўлган. Тўсиқдан ўтказиб юборишлари эвазига келин тарафдан бирор нарса талаб қилинган. Асарда янгалари йигитларга Оймомо тўқиган дастрўмоллардан биттадан улашиб чиққанидан сўнггина келиннинг йўли очилади. “Йўл тўсиш” деб номланган бу удум ҳозир ҳам Хоразм, Сурхондарё ва Қашқадарё вилоятларида сақланиб қолган.

“Ўрта Осиё халқлари орасидаги турли маросимларда, баъзи удумлар юзасидан шам ёқиб қўйиш, тўйларда гулхан ёқиб, унинг атрофида базм уюштириш, келинни кўчага гулхан ёқиб, унинг атрофида бир айлантиргач, уйга олиб кириш; чавандозларнинг катта гулхан алангасидан сакраб ўтишлари, йўргакланган чақалоқни гулхан устидан у ёқ бу ёққа отиб олиш ва бошқа анъаналар ҳам зардуштийликнинг ҳамон сақланиб келаётган удумларидандир. Бу куёш ва оташни муқаддас билингани натижасидир” [10; 8-б.].

Куёв уйга келин келади. Янги оила ҳар хил инс-жинслар, ёмон назарлардан сақлансин, деган мақсадда дарвоза олдида ёқилган гулхан атрофида уч марта айлантиради. Кўнгиллари оқ бўлсин деган ниётда келин ва қудаларнинг юзларига ун сепилади.

Ўзбек удумлари устида изланишлар олиб борган олим Маҳмуд Сатторнинг таъкидлашича, никоҳ тўйдан кейин ўтказиладиган “юз очди”, “келин салом”, куёв томон, маҳалла аёллари ва қизларининг “келин кўрди”га келишлари каби маросимлар “халқимизнинг жўмард табиати, қўли очиқлик одати, тўкин-сочин, эркин ҳаёти мазмунидан келиб чиққан” [4; 106-б.].

“Келин салом” маросимида Оймомо дастлаб остонага, сўнгра қайнота-қайнона ва тўйловчиларга эгилиб-эгилиб салом қилади. “Келин салом” кўшигидаги “ҳар бир сўз (мисра) бир вақтнинг ўзиде бирор шахс, нарса, хусусиятларнинг белгиси бўлиши билан бирга кишилар ўртасидаги ўзаро алоқаларнинг ҳам рамзий талқинидир” [5; 55-б.].

Тўйнинг эртаси куни тонг саҳарлаб турган келин аёллар ҳамроҳлигида ўчоқ-қозон билан таништирилади, ун-ёғ билан боғлиқ удумлар адо этилади. Шу уйга содиқ бўлайин, деб ит товоғига овқат қўйилади. Ёниб турган оловга мой томизилади. Бу унинг бахтли бўлиш ниятини билдиради. Невара-чеварали бўлиш истаги эса қўлига ёш болани олиши билан изҳор этилади.

Қиссада **“юз очди”** маросими қайин укаси бориб Оймомо юзидаги рўмолни тортиб очиши билан изоҳланади. Демак, никоҳ маросимлари таркибидаги урф-одат ва расм-русумларнинг ҳар бирида ажодларимизнинг оилани муқаддас билиши, уни ёмон кўзлардан асраб-авайлаши йўлидаги эзгу мақсад ва интилишлари намоён бўлади.

Машгулотнинг навбатдаги босқичи ўзбек халқининг маънавий қиёфасини белгиловчи омиллардан ҳисобланган – матолар, либослар ва амалий санъат намуналари таҳлилига бағишланади. Адиб ўзбек аёлларининг зебу зийнатлари, рўмоллари, атласу адраслари ва келинлик либосларини мадҳ этиш қатори эркакларнинг миллий кийимларини ҳам ўзгача завқ-шавқ билан таърифу тавсиф қилади.

Камалакнинг турфа ранглари матоларда товланади. Довруғи етти иқлимга атлас бўлиб таралади. Ўзбекнинг номини дунёга машҳур қилади. Атлас – келинчак кўрки. Ҳеч бир ўзбек кизи йўкки, байрам ва тўйларда Марғилон хонатласи, Гулномошом, Саккизтепкилик, Шодикара, Самарқанд оқсоми каби атласлардан қўйлак киймаган, келинлик сарпосига атаб сандиғининг бир четига атлас матосини ташламаган бўлсин. Қаҳрамонимиз Оймомо ҳам бундан мустасно эмас.

Анъанага кўра, никоҳ кунда келин-куёв махсус кийимларда ҳозир бўлишади. Либослар йигит-қизнинг ўзлигини, маънавий қиёфасини акс эттиради. Чимилдикқа қадам қўйган Оймомо юзини оппоқ ҳарир, бошини шойи рўмол, эғнини беқасам камзул ва атлас қўйлақлар безайди. Пешонасида ял-ял ёнган жимжимадор тиллақоши, кулоғидаги халқа балдоқлари, кўкрагидаги кумуш зебигардонлари келинчакка зеболик бахш этади.

Бошида кўқонча дўппи, елкасида беқасам тўн, белида шойи белбоғ ва оёғида ғарчиллама баланд пошнали этикда Қоплонбек янада кўркамлашади. Эғнидаги либоси куёвнинг табиатан мард, танти, чапани ва қатиъятлилигидан далолат беради.

Халқимиз орасида эркак кишининг ғурури ва диёнати унинг дўпписида эканлиги ҳақидаги ривоятлар юради. Дўппи эркаклар учун зарур бош кийим. У бошни кишда совуқдан, ёзда иссиқдан сақлайди. Европа минтақасидаги кўпгина халқлар ҳам дўппи кийишади. Мазкур бош кийим номланиши туркийча “тубе” – тепа, уст сўзларидан келиб чиққан. У нафақат Ўзбекистонда, балки Туркия, Ироқ, Покистон, Ҳиндистон, Афғонистон ва Хитой каби давлатларда ҳам кенг тарқалган. Дўппиларга улар яратилган шаҳарлар номи қўшиб айтилган: “Чуст дўппи”, “Кўқон дўппи”, “Шаҳрихон дўппи”, “Гилам (Шаҳрисабз) дўппи” ва бошқалар. Дўппида тўрт томон борлигида ўзига хос маъно мужассам. Бу дунёнинг шимол, жануб, шарқ ва ғарб томонлари бирлашуви тимсоли.

Бу бош кийимни юртимизда дўппи, каллапўш, қалпоқ каби номлар билан ҳам аташади. Дўппини бошдан ечиб олиш ҳақорат деб тушунилган. Самарқанд ва Бухорода унга “давлати сар”,

яъни “бошнинг давлати” сифатида қарашади. Шу боис дўппини кимгадир ҳады қилишни мол-давлатидан воз кечиш билан баробар деб ирим қилишган.

Ривоятларга кўра, энг кўп тарқалган дўппи беаги “қалампирнусха” – поклик, кўз тегмаслик; “пат бойлами, қушлар” тасвири – донишмандлик, оқиллик; “бодом” – ҳаёт ва унумдорлик рамзидир. Халқимиз “илонизи” нақшини тумор сифатида билишади.

Дўппининг тепа қисмидаги тўртта гул эркақлар саломатлигини тўрт томондан ҳимоялаб тураркан. Четларидаги ўн олти гул эса дўппи соҳиби ёки соҳибасининг оиласи катга ва аҳил бўлиши истагини билдирар экан. Оқ матога оппоқ ипак билан безак берилиши эркақлар қалби поклиги рамзи саналади.

Қадимда қизлар зардевор, сўзана, кирпеч, гулкўрпа ва қуроқларни ўзлари тикишган. Тўқилган рўмолчалар, сочиклар, дўппилар ва белбоғларга меҳр билан гуллар солишган. Ўзбек қизларнинг истеъдоди, ақл-заковати, дид-фаросати улар тиккан рўзғор жиҳозларида кўзга ташланган.

“Келин чимилдиқда тик турди. Чимилдиқ боғичида ўн саккиз хил келинлик кийими терилди. Деворларда ойнахалталар, чойхалталар бўлди, зардеворлар, сўзаналар бўлди...

Бари келин иши бўлди!” [7; 238-б.].

Момоларимиз уйлари палак, сўзана, дорпеч, кирпечлар билан безашларида ажиб маъно бор. Ўқувчиларда муайян тасаввур ҳосил қилиш учун келинчалар хонаси деворларини зийнатлаган палак, унга нақшланган гуллар ва ранглар жилоси ҳақида маълумот бериб ўтилиши ҳам мақсадга мувофиқ.

Палак тикиш – момомерос удум. Аслида “палак” – “фалак” сўздан олинган бўлиб, коинот ва заминнинг ўзаро муштараклиги маъносини ифодалайди. Палаклар атрофига тикилган ой тасвирида оламнинг ёруғ жамоли маъноси мужассам. Ҳаёт ва тириклик рамзи яшил, зангори, пистоқи рангларда жилоланган. Сўзаналар ҳошияларидаги нилоби “илон” нусхалар инсонни, оилани, уйни қўриқловчи нажоткор тимсол. Хонаданларга файз-у шукуҳ, тароват бахш этувчи сўзана ва палаклар гулидаги рангларда ҳаётга муҳаббат, гўзалликка ташналик акс этган.

Ҳам иш қуроли, ҳам уй деворларига безак вазифасини ўтовчи кашталанган чойхалта-ю ойнахалталар, ипдан тўқилган тузликлар ҳақида бугунги кунда барча ҳам яхши билмаса керак. Ўқувчида ойнахалтанинг вазифаси нимадан иборат, у қандай тикилади деган савол туғилиши табиий.

Қадимда момоларимиз игна, ип, галтак, ангишвона, қайчи каби рўзғор анжомларини ёш болаларнинг қўли етмайдиган жойларда, яъни деворга илинган ойнахалталарга солиб қўйишган. Тўрт-бурчак шаклдаги ойнахалта ва астари учун қалин, пишиқ, чидамли ва ювганда ранги чиқмайдиган газлама танланган. Унинг устки қисмига шойи ипаклардан турфа нақшлар солинган. Шокилани попуклар йиғирилиб, четлари бирлаштирилган. Хонадонларни ёмон кўзлардан асрайди, деган маънода тўртала бурчагига сувмунчоқ, кўзмунчоқ, қалампирмунчоқ ва туморчалар чатиб қўйилган.

Ойнахалтани узунасига тенг иккига бўлиб, астарининг ичидан билинтирмай тикилган. Унинг биринчи қисмида аёлларнинг пардоз ашёлари, иккинчи қисмида эса рўзғорга зарур бошқа майда-чуйдалар сақланган. Ойнахалтанинг нафис безаклари уйга кўрк бериш баробарида шу хонадондаги қизлар ва келинчалар нечоғлик ораста, саранжом-сарипта, уқувли ва чевар эканлигидан далолат берган. Қизларнинг келинлик сарпосига атаб, албатта, ойнахалта тикиш анъанаси бугунги кунда Бухоро туманида сақланиб қолган.

Қиссада Қурбон ва Рамазон айёмлари билан боғлиқ мўмин-мусулмонларнинг бир-бирларини муборакбод этиши, ўзларига оро бериши, янги либослар кийиши, қурбонликлар қилиши, рўза тутиши, Лайлат ул-Қадр кечасини кутиши, ўтганларнинг қабрларини зиёрат этиб, марҳумлар ҳақида дуолар ўқиши, ҳайитликлар улашиши каби расм-русумлар маълум мақсад билан келтирилади. Жумладан, асар руҳиятига кўтаринкилик ва жозибаторлик бахш этган куйидаги удумнинг тағзаминида қандай ҳаётий ҳақиқат мужассамлигига диққат қилайлик:

“Ҳайитда улкан ҳовуз бўйида жийноқ бўлди.

Жийноқда нишолда, нўхат сотди, ҳолва, писта сотди.

Болалар лойшувиллак чалди, сибзиқ чалди...

Теварак томларда ҳолва еб ўтирмиш ҳайитловчилар ҳалинчак томоша этди.

...Шунда, Оймомо ҳалинчаклади.

Солланиб-солланиб бир учди, бир учди-е! Гир айланиб кетайин деди...” [7; 234-бет].

Хўш, “Ҳалинчак учиш” қандай удум?

Бу саволга мазкур удум замирига сингдирилган маънони изоҳлаш орқали жавоб бериш мумкин.

“Ҳалинчак (арғимчоқ) учиш” удумида эзгу тилақлар ижобатига ишонч туйғулари яширинган. Илгарилари қиз-жувонлар, ҳатто ёши улуғ момолар ҳам байрам сайилларида азим

ПЕДАГОГИКА ВА ПСИХОЛОГИЯ

дарахтлар шоҳларига солинган ҳалинчакларда учишган. Улар арғимчоқ учган одамнинг йил давомида билиб-билмай қилган гуноҳлари тўкилади деб ният қилишган. Турмушга чикмаган қизлар, фарзанд кутаётган келинчаклар орзулари рўёби истагида ҳалинчакни янада баландлатиб учишга уринишган.

Оймомонинг ойдин орзулари ҳалинчак билан ҳаволаниб осмонлар сари кўтарилади. Кейинчалик фарзанд кўриш ушалмас армонга айланишини хаёлига келтирмаган масъума қиз Яратгандан бир этак ўғил-қизларнинг ота-оналари бўлишлари истагида арғимчоқ учган бўлса не ажаб?

Энди асардаги яна бир азалий, навбахорий удум “Шукроналик анъанаси” деб номлашга арзи гулик бир қадрият таҳлилига ўтсак. Наврўз сайлида ёш болалар териб келган бойчечакларни кафтлари орасида эъзозлаган отахон ва онахонлар дилида Яратганнинг яна бир баҳорга етказганига, умрига умр қўшилганига шукроналик ҳисси жўш уради. “Омонлик-омонлик” дея кўклам даракчисини кўзларига суртадилар.

Она диёримиз ҳудудидаги маросимларнинг энг севимлиси гулларга бағишланган сайллардир. Қадимда баҳор келиши билан болалар чучмома, бинафша, қокигул, ялпиз, кўзиқорин чиқишини, толбаргак очилиб, барг ёзишини интиклик билан кутишган ва уни байрам сифатида нишонлашган.

Бухоро ва Хоразмда “Қизил гул сайли”, Тошкент ва Фарғонада “Лола сайли”, Наманганда “Гул сайли”, Чуст ва Сурхон воҳасининг Денов ҳудудларида “Сумбула сайли” ва бошқа жойларда “Бойчечак” сайли ўтказилади. Бугунги кунда “Гуллар байрами”ни ҳар йили август ойида ўтказиш республикамизнинг Наманган вилоятида анъанага айланиб қолган.

Эрта баҳорда тўп-тўп ёш болакайлар қир-адирлар бағридан бойчечак ахтаришган. Ким биринчи бўлиб излаб топса, бахтли саналар экан. Гулни яқин кишиларига тухфа этиш баробарида кўнгиллارга бир олам шодлик ва меҳр-мухаббат ҳам улашилган.

Кўлларида бойчечак тутган болажонлар уйма-уй юриб кўклам ташрифидан кўнгилларни хушнуд айлаган. Хушxabардан диллари яйраган қишлоқ аҳли келаси йилни соғ-саломат қарши олишни ният қилишиб, болаларга турли ширинликлар тортиқ қилишган.

Халқимиз орасида бу неъматни кўрган кишининг остонасидан яхшилик, қалбидан қувонч аримайди, ёмонликлар ундан нари юради, деган нақл бор. Гўзаллик тимсоли бўлган бу чечак юртимизнинг баъзи гўшаларида “Заъфарон” ёки “Савринжон” деган номлар билан ҳам аталади. Демак, урф-одат ва расм-русумларнинг ҳар бирига аждоқларимизнинг эзгу мақсади ва тилаклари жо бўлган. Халқ амалий санъати намуналарида халқимизнинг турмуш тарзи, тафаккури ва дунёқараши кўзгу мисол акс этади.

Таъкидлаш мумкинки, китобхон-ўқувчи “Ойдинда юрган одамлар” қиссаси тасвирида келтирилган қадрият ва анъаналар мисолида аждоқларимиз яратиб қолдирган бой маънавий меросимиздан чексиз баҳра олади, ёзувчи дунёқараши ва шахсиятига баҳо беради, китобхонлик маданияти юксалади, энг муҳими, ўзлигини ва оила муқаддаслигини англаб етади.

Адабиётлар

1. *Богданова О.Ю. и др.* Методика преподавания литературы. – Москва: “Академия”, 2002, 13-б.
2. *Зуннунов А., Эсонов Ж., Ҳотамов Н., Иброҳимов А.* Адабиёт ўқитиш методикаси. – Тошкент: “Ўқитувчи”, 1992. 87-б.
3. *Ниёзматова Р.Ҳ.* Узлуксиз таълим тизимида ўзбек адабиётини ўрганиш методикаси. – Тошкент: “Фан”, 2007. 29-б.
4. *Mahmud Sattor.* O‘zbek udumlari. –Toshkent: “Cho‘lpon”, 2007. 106-б.
5. *Ражабов Д.* “Келин салом”лардаги образларнинг ўзига хос ифодаси // Ўзбек тили ва адабиёти. –Тошкент, 2012. № 5. – Б. 55.
6. *Сафо Матжон.* Мактабда адабиётдан мустақил ишлар. Ўқитувчилар учун методик қўлланма. – Тошкент: “Ўқитувчи”, 1996.
7. *Тогай Мурод.* Танланган асарлар. I. – Тошкент: “Шарқ”, 2008.
8. Умумий ўрта ва ўрта махсус, касб-хунар таълимининг давлат таълим стандартини тасдиқлаш тўғрисида. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг Қарори // Ўзбекистон Республикаси қонун ҳужжатлари тўплами. – Тошкент: 2017 йил 14 (774)-сон, 230-модда. 92-б.
9. *Қозоқбой Йўлдош, Муҳайё Йўлдош.* Бадиий таҳлил асослари. – Тошкент: “Камалак”, 2016. 54–60-б.
10. *Ҳомидий Ҳ.* Кўҳна Шарқ дарғалари. – Тошкент: “Шарқ”, 2004. 8-б.